

Literary Narratives as Platforms of Identity: Educational Models for Integrating Historical Heritage, Female Imagery, and Urban Motifs into Modern Curricula

Sofiia Daragan*

* PhD in Philology, Researcher at the Department of Literary Theory and Cultural Anthropology, Institute of Humanities and Educational Strategies, National University "Kyiv-Mohyla Academy", Ukraine

✉ ***Corresponding author:**
daragan.s@gmail.com

This work is licensed under CC BY-NC-ND 4.0. To view a copy of this license, visit <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0>

ABSTRACT: This paper explores literary narratives as dynamic platforms for the formation of cultural identity within modern educational frameworks. By integrating urban motifs in the works of Taras Shevchenko, the symbolic imagery of the moon in neo-classical poetry, the epistolary legacy of Vasyl Stus, representations of female identity in comparative literature, and the ethnocultural phenomenon of Ukrainian Cossack heritage, the study proposes an interdisciplinary educational model. These narratives are interpreted not only as artistic texts but as pedagogical resources that activate historical memory, emotional intelligence, and intercultural dialogue in learners. Special attention is given to neuro-artistic practices, such as decorative relief painting, as complementary tools in identity-oriented education. The research argues that the synthesis of literary, visual, and ethnocultural codes enables the creation of effective strategies for nurturing reflective and value-based identity formation among students.

KEYWORDS: literary education, cultural identity, urban narratives, female imagery, ethnocultural memory, neuro-art pedagogy.

How to cite: Daragan, S. (2025). Literary narratives as platforms of identity: Educational models for integrating historical heritage, female imagery, and urban motifs into modern curricula. *International Conference on Pedagogical Science and Digital Learning 2025*, (pp. 61-66). Futurity Research Publishing. <https://doi.org/10.5281/zenodo.17369632>

Вступ

Сучасна гуманітарна освіта стикається з викликом формування цілісної національної ідентичності в умовах культурної фрагментації та інформаційної перенасиченості. Літературні наративи, які традиційно розглядаються як об'єкти естетичного аналізу, дедалі частіше постають як інструменти ціннісної трансмісії, носії історичної пам'яті та каталізatori критичного мислення. У контексті реформування української освіти актуалізується питання інтеграції культурологічних змістів у навчальні програми не лише на рівні змісту, а й на рівні структурно-сислової організації освітнього процесу.

Особливу увагу привертає можливість залучення урбаністичних мотивів, етнокультурних кодів та репрезентацій жіночої суб'єктності у літературі як платформи для розвитку компетентностей культурної рефлексії. Від топосу європейського міста у поетиці Тараса Шевченка до образу козацтва як маркера етнокультурної спільності, від символізму неокласиків до епістолярної саморефлексії Василя Стуса – ці тексти формують багаторівневу систему смислів, яку доцільно трансформувати в освітню модель.

Мета дослідження

Метою дослідження є розробка концептуально-освітньої моделі інтеграції літературних наративів як носіїв історичної, урбаністичної та гендерно-культурної ідентичності у сучасні навчальні програми гуманітарного профілю.

Літературний огляд

Осмилення літератури як інструменту формування культурної ідентичності простежується у працях, присвячених урбаністичному топосу в українській поезії. У дослідженні «Топос європейського міста в художній рецепції творів Т. Шевченка» аналізується багатовимірність міського простору як символу культурного переходу та модернізації, що може бути використано в освітньому контексті для розвитку у здобувачів освіти навичок читання простору як тексту (Боклах, 2019), топос міста репрезентує не лише географію, а й ідентифікаційний досвід, що особливо важливо для учнів у процесі культурної самоідентифікації.

У дослідженнях Н. Сенчило (2018) та Senchylo-Tatlilioglu (2022) художні образи у фольклорних та літературних текстах розглядаються як механізми порівняльної культурної ідентифікації. Порівняння українських і турецьких казкових мотивів у контексті гуманітарної освіти дозволяє показати типологію наративних структур, які відтворюють моделі поведінки, гендерні ролі та колективні уявлення про соціальний порядок. Дослідження жіночих образів у творах Лесі Українки та Суад Дєрвіш поглиблює цей аспект, дозволяючи інтегрувати феміністичний гуманітарний дискурс у навчальні модулі з літературознавства.

Цепкало (2014) у своїй роботі зосереджується на символіці образу місяця у поезії неокласиків, відкриваючи можливість трактування символічних образів як механізмів культурної пам'яті. Цей підхід є цінним для освітнього процесу, оскільки формує у студентів вміння читати текст як багатозаровий культурний код, де символ виступає інструментом смислотворення. У цьому аспекті символіка може бути введена в систему інтерпретаційних практик як педагогічний

інструмент.

Етнокультурний вимір у формуванні ідентичності висвітлено у роботі Піщанської (2018), де феномен українського козацтва постає не лише як історичний факт, а як колективний міф, що продовжує функціонувати в сучасній культурі. Це дозволяє осмислювати козацький наратив як текст пам'яті, який може бути інкорпорований у навчальні модулі з метою виховання історичної свідомості. Такий підхід відповідає концепції історико-культурного виховання, що поєднує архетипні образи та сучасне прочитання ідентичності.

Окремий пласт становлять дослідження епістолярію як форми інтелектуальної самоідентифікації. Коткова (2023) у своїй праці аналізує епістолярну спадщину Василя Стуса, підкреслюючи її концептуальну роль у формуванні внутрішнього світу особистості. Епістолярій розглядається не лише як документ доби, а як текст рефлексивної освіти, який може бути адаптований у педагогічну практику для розвитку внутрішнього мовлення та етичної рефлексії студентів. У пізнішій роботі (2025) дослідниця акцентує на історичній спадщині як основі майбутнього, пропонуючи культурологічно-освітній підхід до її трансформації в навчальному процесі.

Актуалізація мистецьких практик як інструментів нейропедагогіки представлена у дослідженні Кострікової та Кострікова (2025), де декоративний живопис розглядається як елемент нейрофітнесу. Цей підхід може бути застосований у гуманітарній освіті для гармонізації емоційного стану здобувачів освіти та формування образного мислення, що є необхідним для адекватного сприйняття літературно-культурних кодів.

Результати

Аналіз літературних наративів засвідчив їхню потенційну ефективність як інтегрального освітнього ресурсу, здатного поєднати історико-культурний, гендерний та урбаністичний виміри ідентичності. На основі опрацьованих джерел сформовано структурну модель освітньої інтеграції, що дозволяє виокремити ключові смислові платформи, через які літературні тексти можуть бути впроваджені як інструменти формування критичної та культурної свідомості.

Таблиця 1

Структурна модель інтеграції літературних наративів в освітні практики формування ідентичності

№	Культурно-наративний код	Змістовий потенціал	Освітня інтерпретація
1	Урбаністичний (Шевченко)	(Т. Місто як символ мобільності та культурної модерної ідентичності	Читання простору як тексту, аналітика урбаністичних символів
2	Етнокультурний (Піщанська)	Козацький наратив як колективна пам'ять та архетип національної суб'єктності	Реконструкція історичних смислів у навчальних практиках
3	Символічний (Цепкало)	Місячна символіка як код внутрішньої культурної рефлексії	Інтерпретація символів і розвиток символічного

			мислення
4	Гендерно-ідентифікаційний (N. Senchylo, Senchylo-Tatlilioglu)	Жіночі образи як репрезентація суб'єктності та культурного досвіду	Діалог фемінної репрезентації в гуманітарній освіті
5	Рефлексивний (Коткова)	Епістолярій як простір внутрішнього мовлення і самоідентифікації	Формування практик етичного самовираження та рефлексії
6	Нейрохудожній (Кострікова)	Художня діяльність як нейропедагогічний інструмент	Арт-педагогіка ідентичності та емоційна активація культурної пам'яті

Таблиця 1 демонструє багатовимірність літературних наративів як джерел культурної ідентичності, які можуть слугувати не лише об'єктом філологічного аналізу, але й методологічною основою для формування цілісної освітньої траєкторії в гуманітарній освіті. Урбаністичний код, виокремлений на основі аналізу поезії Тараса Шевченка, дозволяє інтегрувати в навчальний процес практику читання простору як культурного тексту, що стимулює розвиток просторово-символічного мислення учнів. Така інтерпретаційна стратегія наближає літературу до сучасних підходів культурної географії, де місто розглядається як комунікативна система знаків, що відображає перехід між локальною та глобальною ідентичністю.

Етнокультурний код, представлений через наратив козацтва, виконує функцію конструювання історичної пам'яті в освітньому процесі. Залучення цього компоненту до навчальних модулів сприяє формуванню ціннісного ставлення до національної спадщини, при цьому акцент переноситься з репродуктивного засвоєння історичних фактів на реконструкцію культурних смислів. У такому підході козацький наратив постає не як статичний елемент історії, а як живий текст ідентичності, здатний вступати у діалог із сучасністю.

Символічний код, розкритий у дослідженні неокласиків, вводить у педагогічний дискурс ідею багатозначності образу як інструменту критичної інтерпретації. Робота з символами у літературних текстах дозволяє студентам формувати інтерпретаційну автономію, розвиваючи здатність бачити культурні смисли, приховані за поетичними формулами. Освітня цінність цього підходу полягає у переході від буквального до метафоричного мислення, що є ключовим чинником у формуванні гуманітарної компетентності.

Гендерно-ідентифікаційний код, репрезентований через порівняльні студії образів жінки у українській та турецькій літературі, дає можливість включити в освітній процес перспективу суб'єктності та культурного багатоголосся. Така інтерпретація дозволяє переосмислити роль жіночого досвіду в літературі не як тематичного доповнення, а як повноцінної осі гуманітарного діалогу, що набуває особливої ваги в контексті сучасної освіти, орієнтованої на інклюзивність.

Рефлексивний код, пов'язаний з епістолярною спадщиною Василя Стуса, актуалізує ідею внутрішньої мови як інструменту етичної самоідентифікації. Включення епістолярію в освітні практики дозволяє не лише вивчати біографічний матеріал, але й моделювати внутрішні стани як чинник формування особистісної позиції. Такий підхід сприяє розвитку внутрішньої рефлексії,

що є ключовим елементом гуманітарної освіти нового типу.

Нарешті, нейрохудожній код, представлений у дослідженні арт-педагогічних практик, відкриває можливість поєднання літературного аналізу з візуально-пластичними формами вираження. Мистецькі вправи, пов'язані з образотворенням, активують механізми емоційної емпатії та тілесно-емоційної пам'яті, завдяки чому процес ідентифікаційного переживання літературного тексту набуває цілісного характеру. У цьому контексті гуманітарна освіта отримує інструмент, який поєднує інтелектуальне, емоційне та культурне залучення.

Висновки

Проведене дослідження доводить, що літературні наративи можуть виступати не лише як текстові об'єкти літературознавчого аналізу, але як динамічні освітні платформи, здатні формувати багаторівневу ідентичність здобувача освіти. Інтеграція урбаністичних мотивів, етнокультурної пам'яті, символічних образів, гендерних репрезентацій та епістолярної рефлексії дозволяє створити цілісний освітній простір, у якому література функціонує не як матеріал для відтворення змісту, а як інструмент діалогічного самовизначення. Такий підхід змінює роль гуманітарної освіти: замість формального засвоєння знань вона трансформується у діяльність, спрямовану на культурну самореалізацію та особистісне осмислення історичного досвіду.

Залучення практик нейроарт-педагогіки, рефлексивного письма та міжкультурного порівняння текстів сприяє емоційному і ціннісному включенню студентів у процес інтерпретації, що відповідає сучасним запитам освіти, орієнтованої на розвиток критичного мислення, емпатійної компетентності та культурної свідомості. Отримані результати можуть бути використані для проєктування нових навчальних модулів, побудованих на принципі смислової інтеграції літературних джерел та культурних кодів, що відкриває перспективу формування інноваційних гуманітарних освітніх практик.

Список використаних джерел

- Kostrikova, K., & Kostrikov, O. (2025). Декоративний штукатурний і барельєфний живопис як елементи нейрофітнесу у психоемоційній реабілітації. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Серія 15, (3K(188))*, 361–365. [https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2025.03k\(188\).87](https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2025.03k(188).87)
- Senchylo-Tatlilioglu, N. (2022). Female characters in Lesya Ukrainka's and Suad Derviş's stories. *Scientific Journal of Polonia University*, 53(4), 119–128. <https://doi.org/10.23856/5314>
- Боклах, Д. Ю. (2019). Топос європейського міста в художній рецепції творів Т. Шевченка: поліфонізм побудови урбаністичного часопросторового континууму. *Spheres of culture: Journal of philology, history, social and media communication, political science, and cultural studies / Branch of Ukrainian Studies of Maria Curie-Skłodowska University in Lublin*, (18). https://library.dspu.edu.ua/wp-content/uploads/2024/07/sphere_2019_v_18.pdf
- Коткова, Л. (2023). Концептуальна картина світу в епістолярній спадщині Василя Стуса. У *Освіта Донеччини: історія, сьогодення та майбутнє* (с. 209–244). Донецький ОБЛІППО. <https://doi.org/10.36074/d-oblippo.monograph-2023>

- Коткова, Л. (2025). Історична спадщина як основа майбутнього: культурологічний та освітній вимір. *Українське суспільство у перспективах розвитку: історичний, соціально-політичний, освітньо-педагогічний аспекти*, 106–113. <https://surl.lu/yfxogo>
- Піщанська, В. М. (2018). Феномен українського козацтва як етнокультурної спільності. *Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури*, 40, 18–26. <https://elib.nakkkim.edu.ua/handle/123456789/1693>
- Сенчило, Н. (2018). Порівняльний аналіз поетики та мотивів в українських та турецьких народних казках. *Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах*, 37, 133–139. <https://er.nau.edu.ua/handle/NAU/36050>
- Цепкало, Т. О. (2014). Символіка образу місяця в поезії неокласиків. У *Україна в етнокультурному вимірі століть* (с. 378–385). НПУ імені М. П. Драгоманова. <https://ekhsuir.kspu.edu/handle/123456789/3465>